

Зміст і структура підручників для навчання професійного іншомовного спілкування в технічних університетах США

Н. М. Кікіна

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна
Corresponding author. E-mail: kikinata@rambler.ru

Paper received 12.01.17; Accepted for publication 20.01.17.

Анотація. У статті досліджується проблема створення підручників з іноземних мов для студентів технічних університетів США. Визначено основні компоненти змісту підручників для навчання професійного іншомовного спілкування студентів низки американських технічних університетів. Ці підручники структуровано за модульним принципом. Автором проаналізовано різні типи вправ і завдань, які спрямовані на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: підручник, професійне іншомовне спілкування, зміст, структура, комунікативна спрямованість, технічні університети.

Вступ. Сьогодні в усіх університетах України (включаючи й технічні) відбуваються бурхливі процеси реформування іншомовної освіти. Ґрунтуючись на принципах мобільності студентів в рамках навчання та працевлаштування, модернізація вивчення іноземних мов стає одним із пріоритетів в діяльності сучасних вишів. Відтак, виникає проблема вибору ефективних засобів навчання іноземних мов, серед яких найважливіше місце посідає вибір підручника для навчання іншомовного професійного спілкування, що базуються на засадах модульної системи.

Майбутні фахівці, яких готують в технічних університетах, потребують, перш за все, сформованої іншомовної комунікативної компетентності, включаючи високий рівень володіння іноземною мовою за професійним спрямуванням з метою безпосереднього спілкування із зарубіжними колегами у формі ділового листування, укладання фахових документів, підготовки доповідей на міжнародних конференціях, участі у спільних освітніх і наукових проектах. Тому зміст ідеального підручника з іноземної мови повинен бути спрямований на формування комунікативних навичок та оволодіння студентами чотирма видами мовленнєвої діяльності: говорінням, аудіюванням, читанням і письмом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В ракурсі дослідження змісту і структури сучасного підручника з іноземних мов для студентів технічних університетів скористаємося американським досвідом організації навчання іноземних мов за професійним спрямуванням та розглянемо особливості змісту і структури підручників, за якими навчаються в деяких університетах США зазначеного профілю.

Проблемами створення підручників з іноземних мов для шкільної та вищої освіти займаються українські педагоги, лінгводидакти та фахівці з методики навчання іноземних мов, як от: В. Плахотник [2], В. Редько [3], Н. Басай, О. Карп'юк, І. Бім [1]. В основу формування змісту таких підручників покладено принципи комунікативної спрямованості та особистісно-діяльнісний і компетентнісний підходи у навчанні іноземних мов.

Вивчення досвіду підручникотворення в зарубіжних країнах, зокрема у вишах США, показує, що за основу береться реалізація парадигми модульної системи навчання професійного іншомовного спілку-

вання студентів немовних факультетів сучасних технічних університетів. Важливими для нашого дослідження є праці американських вчених-лінгводидактів В. Ріверса (W. Rivers) [7], В. Хезера (W. Heather) [4], які розглядають комунікативні завдання як основу змісту підручника з іноземної мови. Крім друкованих підручників сьогодні в США важливе місце відводиться електронним підручникам, зміст яких розглядають такі науковці, як Т. Волсі (T. Walsey), М. Сандерс (M. Saunders), К. Бетті (K. Beatty) та інші дослідники.

Метою статті є спроба схарактеризувати низку підручників для навчання іншомовного професійного спілкування студентів технічних університетів США, дати оцінку їх змісту і структури.

Завдання дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати модульну структуру і зміст цих підручників в напрямку формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх випускників технічних університетів США та України в порівняльному контексті.

Методи дослідження: структурно-теоретичний аналіз, систематизація, компаративний аналіз.

Результати та їх обговорення. Підручник з професійного іншомовного спілкування, створений за модульним принципом, для студентів технічних університетів США, відзначається широким спектром завдань, які навчають усіх видів мовленнєвої діяльності, забезпечують професійно спрямоване спілкування і вимагають розуміння значення, форми мовних одиниць, а в основу системи модульних вправ покладено принцип поступового зростання труднощів. Детальніше розглянемо зміст цих підручників.

Послідовність навчального матеріалу у підручниках з професійного іншомовного спілкування, що застосовуються в технічних університетах США, визначає, що і в якому порядку вивчається. Вони структуровані за тематично-модульним принципом. Кожен модуль містить оригінальний текст і вправи, в яких наголос робиться на поглиблену роботу над мовними структурами, розширення лексичного запасу, формування граматичних навичок, розвиток писемного мовлення. Письмова діяльність допомагає студентам подолати психологічні бар'єри, коли вони не готові відповідати перед аудиторією; формує навички орфографії та пунктуації; удосконалює лексичні та

граматичні навички; готує студентів до усного та писемного професійного мовлення. Т. Хомштад і Х. Торсон визначають 20 видів письмових завдань, які систематично застосовуються у процесі вивчення кожного навчального модуля з професійного іншомовного спілкування у технічних університетах США (Colorado Technical University, University of Maryland, Louisiana Technical University, Alabama Agriculture and Mechanical University, University of Washington та ін.) [5].

Під час читання та перекладу професійно спрямованого тексту, що презентується у кожен модуль підручника, наприклад в університетах (University of Central Florida, Michigan Technological University, Colorado Technical University, University of Maryland, Louisiana Technical University та ін.) здебільшого передбачено застосування колективної або індивідуальної форм. Зазвичай робота над текстом складається із кількох етапів і передбачає розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності: короткий огляд тексту перед читанням (розвиток навичок й умінь читання), формулювання запитань (розвиток навичок й умінь говоріння/письма), читання тексту з розумінням основного / повного змісту (розвиток навичок й умінь читання), письмове нотування відповідей на запитання (розвиток навичок й умінь письма), постановка запитань та формулювання відповідей на них в усній формі (розвиток навичок й умінь аудіювання й говоріння).

Після прочитання тексту, зазвичай, передбачається організація спілкування в усній і письмових формах в різних режимах (рольові ігри, навчальні ситуації тощо). Отже, дотекстові і післятекстові вправи і завдання передбачають оволодіння студентами професійно спрямованим мовним матеріалом, а також професійною інформацією, що є актуальною для відповідної професійної галузі.

Також дидактичні ігри є поширеними на заняттях професійного іншомовного спілкування в технічних університетах США, адже, така колективна форма роботи дає можливість особистісної самореалізації; проведення змагання між окремими групами з метою формування позитивних колективістських якостей; спрямована на досягнення цілей кредитної системи навчання. Організація її на уроках допомагає розвивати у студентів самостійність, відповідальність, активність, дозволяє випробувати власні можливості, аналізувати помилки та активізувати приховані здібності, а також реалізує такі принципи навчання, як принцип формування лексичних навичок й умінь, принцип мотивації навчання,

Також, кожен підручник з професійного іншомовного спілкування, укладений за модульним принципом, має таблицю змісту з нумерацією сторінок, у якій чітко відображається рівномірний розподіл матеріалу, простежується його наочно-логічний розвиток. У змісті виділяються такі структурні елементи, як вступ, висновки, узагальнюючі тексти, наочні схеми, таблиці, завдання на систематизацію навчальних досягнень учнів. Він має додатки: словник, довідкові таблиці, алфавітний покажчик, аудіо- та відеодиски, друковані та електронні додаткові матеріали. Кожен

модуль підручника відповідає одній навчальній темі та поєднує чотири види мовленнєвої діяльності [5, 35–45].

Однак, такий модульний підхід не обмежує навчальний процес застосуванням лише одного підручника. Частим є використання додаткових підручників, які дають можливість викладачам обирати необхідні для певного заняття навчальні елементи: вірші, скоромовки, прислів'я, пісні, ігри, діалоги тощо. Це свідчить про гнучкість організації навчального процесу.

Поряд із друкованим підручником, великої популярності серед засобів кредитної системи професійного іншомовного спілкування в технічних університетах США набувають електронні підручники, так звані e-readers чи e-textbooks, які зберігаються на електронних, а не паперових носіях [4]. Важливо зазначити, що вони не є електронним варіантом книги у PDF чи HTML форматі. Як правило, це – електронний варіант звичайного підручника, який наповнено системою гіперпосилань, електронним змістом та індексним показником, мультимедійними засобами подавання матеріалу, оснащений системою комп'ютерних тестів для контролю успішності. Це побудована за модульним принципом книга, яка відкриває широкі можливості для самостійної роботи і містить текстову (аудіо) частину, графіку (таблиці, малюнки), анімацію, відео, в тому числі основи наукових знань з професійного іншомовного спілкування, викладені згідно з цілями, визначеними програмою і вимогами дидактики [6].

Електронний підручник з професійного іншомовного спілкування, укладений за модульним принципом, що застосовується в технічних університетах США, робить пізнавальний процес цікавим, полегшує сприймання і розуміння, дає змогу передати великий обсяг інформації у максимально стислій формі, уможливило організацію індивідуальної і самостійної роботи, що є основою такого навчання, а також реалізує принципи модульності, диференціації, індивідуалізації, мотивації, комунікативно-спрямованого навчання та ін [3].

Д. Сильвестр вирізняє компоненти модулів електронного підручника з професійного іншомовного спілкування (гіперпосилання, здатність розширювання і стиснення матеріалу, анімація і звуковий супровід, партнерське оточення), що застосовується в технічних університетах США. Таких модулів немає друкованих підручниках.

Ці компоненти розширюють можливості організації індивідуальної та самостійної роботи студентів шляхом доповнення тем навчальних модулів додатковою інформацією і завданнями. Окрім того, Техаським комп'ютерним проектом було визначено відмінності між електронним і друкованим підручниками, укладеними за модульними принципами.

Отже, варто зазначити, що основним засобом кредитної системи професійного іншомовного спілкування у технічних університетах США є підручник, укладений за принципом модульності, який організовує навчальну діяльність викладача й студента на занятті, уможливило індивідуалізацію навчання та контролю й створює умови для творчого застосування викладачем інших засобів навчання.

Незважаючи на високу ефективність усіх засобів

кредитної системи професійного іншомовного спілкування, важливим є безпосереднє спілкування із студентами у межах професійно спрямованих тем із носіями мови. Це дає можливість перейняти їхній досвід, зануритись у професійне середовище та удосконалити уміння й навички спілкування (за В. Екберг-Браун). Тому в технічних університетах США (University of Alaska, California Technical University, Michigan Technological University та ін.) часто організуються зустрічі студентів із носіями мови. Також у США існують програми обміну, за якими студент має можливість виїжджати за кордон, у країну, мову якої він вивчає (AYUSA Study Abroad, Congress-Bundestag Youth Exchange, Youth for Understanding USA, AFS Intercultural Programs та інші).

Висновок. Отже, провівши аналіз низки підручників із навчання професійного іншомовного спілкування, структурованих за модульним принципом, що застосовуються у технічних університетах США, можна стверджувати, що їх зміст включає творчі завдання проблемного характеру, культурознавчі та лінгвокраїнознавчі тексти, вправи на порівняння культурознавчих реалій, лексико-граматичний матеріал із вправами, довідковий матеріал, автентичні тексти із коментарем, вправи на переклад із рідної мови на іноземну, ілюстративний матеріал, тексти для самоконтролю та аудіо-відео матеріали. Усі ці типи навчального матеріалу підручників добре структуровано. А основною їх метою є комунікативна спрямованість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника. – М. Русский язык. – 1997. – 228с.
2. Плахотник В.М. Підручник з англійської мови для масових шкіл має бути технологічним. // Початкова школа. – 2005. – №8. С.36–40.
3. Редько В.Г. Дидактико-методичні підходи до конструювання змісту електронних підручників з іноземних мов для середньої школи / В.Г. Редько, С.І. Карп, О.В. Кохан // Комп'ют. у шк. та сім'ї. – 2004. – № 2. – С. 7–10.
4. Heather Willis Allen. Textbook Materials and Foreign Language Teaching. University of Miami. Pp. 7–8. [Electronic resource] / Access: <http://www2.dickinson.edu/prorg/nectfl/reviewarticles/62-allen.pdf>
5. Mick Betts, Robin Smith. Developing the credit-based modular curriculum in higher education. Routledge, 1998. Pp. 35–45.
6. Reichelt, M. (2009). A critical evaluation of writing teaching programmes in different foreign language settings. In R. M. Manchon (Ed.), Writing in foreign language contexts (pp. 183–208). Buffalo, NY: Multilingual Matters.
7. Rivers W. M. Teaching Foreign Language Skills. The University of Chicago Press. 5801 S. Ellis Ave., Chicago IL 60637 USA. 1981.

REFERENCES

1. Bim I.L. Metodika obuchenia inostrannym jazykam kak nauka i problemy shkolnogo uchebnika. – M. Russkiy yazyk. – 1997. – 228s.
2. Plakhotnyk V.M. Pidruchnyk z angliyskoyi movy dla masovykh shkil maye buty tekhnologichnym. // Pochatkova shkola. – 2005. – №8. S.36–40.
3. Redko V.G. Dydaktyko-metodychni pidkhody do konstruyuvannya zmistu elektronnykh pidruchnykiv z inozemnykh mov dla serednioyi shkoly / V.G. Redko, S.I. Karp, O.V. Kokhan // Kompyuter u shkoli ta simyi. – 2004. – № 2. – S. 7–10.

The Content and Structure of Manuals for Teaching of Professional Foreign Language Communication in Technical Universities of the USA

Kikina N. M.

Abstract. The article deals with the problem of creation manuals of foreign languages for the students of technical universities in the USA. It is determined the main components of manual's content which aim is teaching professional foreign language communication of students in American technical universities. This textbooks are based on the modular principle. The author has analyzed different types of exercises and tasks which are oriented on the formation of foreign language communicative competences of the future professionals.

Keywords: manual, professional foreign language communication, content, structure, communicative orientation, technical universities.

Содержание и структура учебников для обучения профессиональной иноязычной коммуникации в технических университетах США

Кикина Н. М.

Аннотация. В статье исследуется проблема создания учебников по иностранным языкам для студентов технических университетов США. Определены основные компоненты содержания учебников для обучения профессиональной иноязычной коммуникации студентов американских технических университетов, которые строятся по модульному принципу. Автор анализирует различные типы упражнений и заданий, которые направлены на формирование иноязычной коммуникативной компетентности будущих специалистов.

Ключевые слова: учебник, профессиональная иноязычная коммуникация, содержание, структура, коммуникативная направленность, технические университеты.